17 Αυγούστου 2015

Τα «άγνωστα» βυζαντινά μνημεία της Πόλης

Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός / Προσκυνήματα-Οδοιπορικά-Τουρισμός

Image not found or type unknown

Image not found or type unknown

Τα «άγνωστα» βυζαντινά μνημεία της Πόλης

Οδοιπορικό στην Κωνσταντινούπολη 562χρόνια μετά την άλωση της Βασιλεύουσας

του Αριστείδη Βικέτου

ΤΑ ΑΓΝΩΣΤΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

Η Κωνσταντινούπολη, η Πόλη, έστω κι αν πέρασαν 562 χρόνια από την άλωσή της από τους Οθωμανούς κι αν σήμερα επήλθαν από το σύγχρονο τουρκικό κράτος πολλές αλλοιώσεις, στις περισσότερες περιπτώσεις λόγω κακών επεμβάσεων σε μνημεία, εξακολουθεί να παραμένει, παρά τα σχεδόν 17 εκατομμύρια πληθυσμό, πόλη μαγική και ονειρεμένη. Στη γοητεία της συμβάλλουν το πλήθος των μνημείων της, ελληνιστικών, ρωμαϊκών, βυζαντινών, οθωμανικών, αρμενικών και εβραϊκών.

Η μαγεία, η σαγήνη και ο έρωτας της Πόλης, πέρα από τα αναρίθμητα μνημεία της, είναι το γεγονός ότι είναι κτισμένη πάνω σε επτά λόφους και ιδιαίτερα ότι τη διασχίζει ο Βόσπορος, που χωρίζει την ευρωπαϊκή από την ασιατική ακτή.

Από τον τρούλο της Αγιά Σοφιάς, που, αν και μουσείο σήμερα, εξακολουθεί να αποτελεί το σύμβολο της πάλαι ποτέ Βασιλεύουσας, ο επισκέπτης μπορεί να απολαύσει ένα φανταστικό πανόραμα, που ίσως όμοιό του δεν υπάρχει στον κόσμο, σημειώνει το έγκυρο περιοδικό National Geograpickαι προσθέτει: «Μακριά στον ορίζοντα, η ματιά απλώνεται από τη μια θάλασσα ως την άλλη: από την Προποντίδα ως τον Εύξεινο Πόντο. Πιο κοντά ο Κεράτιος και ο Βόσπορος».

Τα λογής-λογής πλεούμενα πάνε κι έρχονται και πάνω τους πετούν, συνοδεύοντας τους ταξιδιώτες, οι παιχνιδιάρικοι γλάροι σε διάφορους σχηματισμούς.

Η διεθνούς φήμης βυζαντινολόγος και πρόεδρος του Πανεπιστημίου της Ευρώπης, Ελένη Γλύκατζη Αρβελέρ, που βρισκόταν πριν λίγες μέρες στην Κύπρο, μας είπε: «Η επέτειος της άλωσης είναι μέρα θλίψης. Οι Γάλλοι φοιτητές και πρώην μαθητές μου, μου στέλνουν συλλυπητήρια τηλεγραφήματα». Τι είναι για τον σύγχρονο Έλληνα το Βυζάντιο, τη ρωτήσαμε. Η απάντηση κατηγορηματική και κάθετη: «Το

Βυζάντιο είναι το λίκνο του γένους μας, είναι η Ορθοδοξία και η γλώσσα μας, όσο κακά κι αν την μιλάμε σήμερα. Πάντως την Πόλη δεν θα την πάρουμε ξανά πίσω».
Επισκέπτομαι επαγγελματικά και προσκυνηματικά την Πόλη για 21 τώρα χρόνια. Δεν μπορώ να πω ότι τη γνωρίζω. Κάθε φορά ανακαλύπτω μια νέα εμπειρία. Άλλωστε ένα ταξίδι στην Πόλη δεν είναι αρκετό για να ανακαλύψεις τα θαύματα που κρύβει. Αν θυμάμαι καλά, ο μακαριστός πατριάρχης Αθηναγόρας έλεγε ότι για να ανακαλύψεις την Πόλη πρέπει να την περπατήσεις από το ένα άκρο της μέχρι το άλλο. Βέβαια, μιας και έχουμε την επέτειο της άλωσης της Πόλης από τους Οθωμανούς, πρέπει να πούμε, χωρίς αυτό να αποτελεί δικαίωση για τα εγκλήματα που έγιναν, ότι προηγήθηκε πριν από τη μεγάλη άλωση του 1453 εκείνη του 1204 από τους Σταυροφόρους. Σήμερα, διακεκριμένοι επιστήμονες και ερευνητές αναγνωρίζουν ότι οι βανδαλισμοί της Πόλης ήταν πολλαπλάσιοι από αυτούς των απίστων. Οι χριστιανοί σταυροφόροι του πάπα κατέστρεψαν σημαντικά βυζαντινά μνημεία και δήωσαν πολύτιμα ιερά κειμήλια και λείψανα αγίων και μαρτύρων, τα οποία μετέφεραν στο Βατικανό και τη Δύση. Τότε είναι που ο Βυζαντινός αυτοκράτορας και ο πατριάρχης εξορίστηκαν για 57 χρόνια στη Νίκαια της Βυθυνίας.

Παναγία Μουχλιώτισσα, εσωτερικό του μόνου ναού που μετά την άλωση δεν έγινε τέμενος

Για το ευρύ κοινό και κυρίως για τους Έλληνες και Ελληνοκύπριους επισκέπτες, τα

αξιοθέατα της Πόλης είναι η Αγία Σοφία, το Φανάρι, η Μονή της Χώρας -λίγοι γνωρίζουν ότι πιο κάτω είναι το παλάτι του Πορφυγογένητου και οι φυλακές του Ανεμά-, οι Βλαχέρνες, η κλειστή αγορά, η αγορά των μπαχαρικών, κάποια κέντρα διασκέδασης και κάποια καταστήματα, από τα οποία οι περισσότεροι φεύγουν με βαρυφορτωμένες αποσκευές.

Βέβαια, πολλοί λίγοι επίσης γνωρίζουν για τα αριστουργήματα και τις δημιουργίες των Ελλήνων της Πόλης από το 1923 και μέχρι το 1955. Πιο κάτω θα αναφερθούμε σε συντομία σε ορισμένα από τα σημαντικά «άγνωστα» βυζαντινά μνημεία ή μονές της Πόλης των πόλεων.

Το βυζαντινό παλάτι του Βουκολέοντος στην Κωνσταντινούπολη και η μονή των Αγίων Σεργίου και Βάκχου -γνωστή ως μικρή Αγία Σοφία, που έχει μετατραπεί σε τζαμί- κινδυνεύουν από την κατασκευή της νέας υποθαλάσσιας σήραγγας η οποία θα συνδέσει την ευρωπαϊκή με την ασιατική πλευρά του Βοσπόρου.

Χαρακτηριστικό των πολλών δοκιμασιών του Πατριαρχείου μετά την οθωμανική άλωση αποτελεί το γεγονός των πολλών μεταναστεύσεών του. Μετά από τον Μεγάλο Ναό της Αγ. Σοφίας, Πατριαρχικός ναός έγινε ο ναός των Αγ. Αποστόλων (1453-1456), σήμερα έχει καταστραφεί τελείως. Ο ναός των Αγίων Αποστόλων ήταν ένας περικαλλής χριστιανικός ναός της Κωνσταντινούπολης, ο οποίος χτίστηκε το 550 στον τέταρτο λόφο της Πόλης, βορειοδυτικά του υδραγωγείου του Ουάλη. Ήταν τεραστίων διαστάσεων, σχεδόν όσο ο ναός της Αγίας Σοφίας και επί αιώνες (από τον 4ο ώς τον 11ο) ενταφιάζονταν εκεί Αυτοκράτορες, Πατριάρχες και επίσκοποι. Μετά την άλωση μεταφέρθηκε εκεί η έδρα του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Το 1461 όμως, οι Οθωμανοί τον κατεδάφισαν ολοσχερώς και στη θέση του οικοδόμησαν το Φατίχ τζαμί, δηλαδή το τζαμί του Πορθητή.

Ορισμένα άλλα θρησκευτικά μνημεία ήταν η Μονή Παμμακαρίστου (1456-1587), μετά έγινε τέμενος. Ο ναός της Θεοτόκου Παραμυθίας (1587), σήμερα είναι κατεστραμμένος και έρημος. Ο ναός του Αγ. Δημητρίου Ξυλόπορτας (1597), και τέλος ο ναός του Αγ. Γεωργίου στο Φανάρι, όπου βρίσκεται το Πατριαρχείο από το 1599 μέχρι σήμερα. Επίσης, ουδείς γνωρίζει πού ήταν η Μονή της Θεοτόκου Αχειροποιήτου, η οποία κατείχε αχειροποίητη εικόνα, που αποδίδεται στον Ευαγγελιστή Λουκά.

Η κ. Αρβελέρ επεσήμανε ότι όλα τα σπουδαία βυζαντινά μνημεία και μονές, που δεν καταστράφηκαν, έγιναν τεμένη, γι’ αυτό δεν τα γνωρίζει το ευρύ κοινό. Χαρακτηρίζει οικουμενικό αριστούργημα την Αγία Σοφία και εύχεται κάποτε να αποκαλυφθεί η τοιχογραφία ή το ψηφιδωτό, αν δεν καταστράφηκε τελείως, του Παντοκράτορα στον τρούλο. Για τη Μονή της Χώρας, που όπως η Αγία Σοφία λειτουργεί ως μουσείο, επισημαίνει ότι οι τοιχογραφίες και τα ψηφιδωτά της του 14ου αιώνα σηματοδοτούν την έναρξη της Αναγέννησης. Μέσα από τις ιστορικές

πληροφορίες και τα νεότερα αρχαιολογικά δεδομένα κατέστη δυνατό να αριθμηθούν γύρω στους 450 ναούς, οι περισσότεροι από τους οποίους ήταν σημαντικά αρχιτεκτονικά και εικαστικά μνημεία. Από τις εκκλησίες αυτές οι 28 ήταν αφιερωμένες στον Χριστό, περίπου 125 στη Θεοτόκο, 35 στον Αγ. Ιωάννη τον Πρόδρομο, 25 στον Αρχάγγελο Μιχαήλ, κ.λπ. Οι περισσότερες από τις εκκλησίες αυτές έχουν καταστραφεί, ενώ από τις σωζόμενες πολλές έχουν υποστεί, κατά καιρούς, μικρές ή μεγάλες αλλοιώσεις και προσθήκες κυρίως για να προσαρμοσθούν στις απαιτήσεις της λειτουργίας ενός μουσουλμανικού τεμένους. Παράλληλα, υπήρχαν στην πόλη γύρω στα 340 μοναστήρια σε πολλά από τα οποία, εκτός από την άσκηση της Ορθοδόξου πνευματικότητας, καλλιεργούνταν τα γράμματα και η τέχνη.

Σήμερα σώζονται, έστω ως τεμένη ή ερείπια μεταξύ άλλων η Μονή Αγ. Ιωάννου του Στουδίου, Αγ. Ανδρέα εν Κρίσει (Koca Mustafa Pasha Camii), Μονή του Ακαταλήπτου ή Παναγίας Διακόνισσας (Kalenderhane Camii), Μονή Αγ. Γεωργίου των Μαγγάνων, Μονή Παναχράντου ή Λιβός (Fenari Isa Camii), Μονή Μυρελαίου (Bodrum Camii), η Αγ. Θεοδοσία (GulCamii), οι Αγ. Θεόδωροι (Kilise Camii), Μονή Παμμακαρίστου (Fethiye Camii), Μονή Παντοκράτορος (ZeyrekCamii), Μονή Παντεπόπτου (Eski ImaretCamii), Καθολικό Μονής Προδρόμου εν Τρούλω, η Θεοτόκος των Χαλκοπρατείων, η Παναγία του Μουχλίου, η μόνη μετά την άλωση που έμεινε ανέπαφη στους Ορθοδόξους, γιατί δωρηθηκε στον Χριστόδουλο, αρχιτέκτονα του τεμένους του κατακτητή στα ερείπια του ναού των Αγίων Αποστόλων και πολλές άλλες, για τις οποίες δεν υπάρχει χώρος να αναφερθούμε και ιδιαίτερα διεξοδικά. Ίσως αυτό γίνει σε μια άλλη ευκαιρία.

Η ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ

Στην Αγία Σοφία ο ψηφιδωτός διάκοσμος, στον βαθμό που αποκαλύφθηκε αφότου έγινε από τέμενος μουσείο ανήκει σε διάφορες εποχές από τον 9ο ώς τον 13ο αι. Στην κόγχη του ιερού εικονίζεται η Θεοτόκος ένθρονος βρεφοκρατούσα παραστεκόμενη από δύο ολόσωμους Αγγέλους, η οποία αντικατέστησε στο β’ μισό του Θ’ αι. τον εικονομαχικό σταυρό. Στο υπέρθυρο της κύριας εισόδου εικονίζεται ο Χριστός ένθρονος παντοκράτωρ με γονυπετή τον αυτοκράτορα Λέοντα ΣΤ’ τον Σοφό (886-912).

Η μεγαλύτερη πρόσφατη ανακάλυψη της υποβρύχιας αρχαιολογίας έγινε στη στεριά. Είναι 32 βυζαντινά πλοία του 1000 μ.Χ. που ήρθαν στο φως στο λεγόμενο «Λιμάνι του Θεοδοσίου», στο Γενί Καπί της Κωνσταντινούπολης.

Στον πυθμένα του λεγόμενου «Λιμανιού του Θεοδοσίου» (αν και θεμελιώθηκε από τον Μεγάλο Κωνσταντίνο), στην ακτή της συνοικίας Γενί Καπί της Πόλης, βρέθηκαν βυθισμένα -για την ακρίβεια «φυλακισμένα» στην υγρή άμμοτουλάχιστον 20 εμπορικά πλοία με όλο το ξύλινο σκαρί τους, κάποια και με τα εμπορεύματά

τους. Η είδηση όμως βρίσκεται και λίγο πιο κάτω. Στον πυθμένα του λιμανιού. «Η Κωνσταντινούπολη έχει συνεχή ιστορία κατοίκησης 8.000 ετών», λέει ο Τούρκος αρχαιολόγος και καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Τέξας Κεμάλ Πουλάκ για τις αποδείξεις που ήρθαν στο φως. Σήμερα οι ανασκαφές συνεχίζονται, ενώ τα ευρήματα βρίσκονται στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Πόλης, όπου βρίσκεται και σπάνια συλλογή αρχαιοτήτων από την Κύπρο, που, όπως λένε, μεταφέρθηκε εκεί την περίοδο της Οθωμανικής κατάκτησης του νησιού.

Πηγή: *vizantinaistorika.blogspot.gr*